

Raad van Beheer

Voor alle (ras)honden!

WELZIJSNORMEN VOOR DE NEDERLANDSE HONDENFOKKERIJ

IN HET KADER VAN DE LANDELIJKE CERTIFICERING HONDEN-EN KATTENBRANCHE

11 november 2009

Raad van Beheer op Kynologisch Gebied in Nederland

Format: **Nederlandse Normalisatie-** instituut (NEN)

Inhoud

Voorwoord	3
1. Onderwerp en toepassingsgebied.....	5
2. Normatieve verwijzingen	5
3. Termen en definities.....	5
4. Algemeen.....	6
4.1 Protocollen.....	6
4.2 Administratie.....	6
4.3 I&R.....	6
5. Vakbekwaamheid.....	7
5.1 Verantwoordelijke	7
5.2 Uitvoerende	7
6. Transport	7
7 Huisvesting	7
7.1 Verblijfplaats	7
7.2 Klimaat.....	8
7.3 Vloer en wanden.....	9
8. Voeding en verzorging	10
8.1 Voeden	10
8.2 Onderbrengen en samenbrengen van dieren.....	10
8.3 Uitlaten	11
8.4 Socialisatie.....	12
8.5 Trimmen	
8.6. Hygiëne.....	12
9. Gezondheid	13
9.1 Preventief.....	13
9.2 Curatief	14
9.3 Euthanasie.....	15
10. Voortplanting	15
11. Handel.....	16
11.1 Algemeen	16
11.2. Plaatsing door asiel	17
12. Meting, analyse en verbetering.....	18
12.1 Monitoring en meting	18
12.2 Klanttevredenheid.....	18
12.3 Analyse van gegevens	18
12.4 Maatregelen ter verbetering	18

Voorwoord

Honden en katten hebben een eigen waarde, ook wel de intrinsieke waarde genoemd, die los staat van de waarde en functie die mensen aan dieren toekennen. De waarde van een hond of kat is daarbij niet per definitie ondergeschikt aan de belangen van de mens. De samenleving zal zich rekenschap moeten geven van de toelaatbaarheid van de handelingen van de mens die het welzijn of de gezondheid van een hond of kat mogelijk aantasten.

In de wereld van de gezelschapsdieren wordt de grootste groep honden en katten thuis gehouden. Slechts een kleine groep ondernemers is beroepsmatig bezig met honden en katten. De dieren worden daar gehouden vanuit een economisch perspectief. Het grootste gedeelte van de honden- en kattensector is hobbymatig. Indien de honden en katten slecht verzorgd en gehuisvest worden, is de maatschappelijke verontwaardiging groot. De overheid stelt regels (in een AMvB) die worden gehandhaafd door de AID. De sector zelf heeft een privaat certificatiesysteem voor de honden- en kattenbranche opgezet. De AID focust bij het toezicht en de handhaving op de niet-gecertificeerden. Vrijwillige certificering van de hele sector op basis van dit normdocument heeft als doel de kwaliteit van de sector te verhogen en daarmee het dierenwelzijn te verbeteren.

Certificering kan als handvat dienen om een potentiële koper van voldoende kennis, informatie en ondersteuning te voorzien zodat een goede afweging gemaakt kan worden bij de aanschaf of specifieke dienstverlening ten behoeve van de hond of kat. Op deze manier wordt de markt transparant en de keuzemogelijkheden voor de koper gefundeerd. In dit document is het welzijn van de individuele hond of kat steeds het uitgangspunt geweest bij het opstellen van de eisen. Waar van toepassing, is in de opmerking aangegeven wat als afwijkingen wordt gedefinieerd in het niet bereiken van het doel van de norm. In de toekomst kunnen bijvoorbeeld dierenambulances en de opvang van overige gezelschapsdieren worden opgenomen in dit document.

Binnen dit normdocument gaan we uit van de definitie van Brambell (1965) zoals opgenomen in de Nota van Minister Verburg van het Ministerie van LNV. De zogeheten 'vijf vrijheden' van Brambell zijn in beginsel algemeen erkende uitgangspunten om het houden van dieren, voor wat betreft hun welzijn en gezondheid, te kunnen beoordelen en verbeteren. Het spreekt dan ook haast voor zich dat deze vrijheden de basis vormen bij een certificeringsregeling binnen de hondensector. Uitleesparameters moeten dus welzijnsparameters zijn, gebaseerd op de huidige stand van zaken van de beschikbare wetenschappelijke kennis en literatuur. De onafhankelijk adviseurs binnen de projectgroep hebben aangegeven dat de Welzijnsmonitor van Schussel (2007) als leidraad genomen kan worden om te bezien welke onderwerpen vanuit welzijnsoogpunt toetsbaar/meetbaar zijn. Het streefbeeld daarbij is te komen tot huisvesting waarbij recht wordt gedaan aan een goede samenhang tussen de behoefte aan sociale contacten, lichaamsbeweging, het natuurlijke eetgedrag en voorkomen van lichamelijke of mentale ongemakken. De Raad van Beheer is van mening dat dit streefbeeld het dichtst aansluit bij het beeld van de huishond in een gezinssituatie. Onze gedomesticeerde viervoeter vaart immers vooral wel bij de aandacht van een liefdevol baasje, die hem voedt en verzorgt. De baas verwacht op zijn beurt dat de hond sociaal en gezond is, zodat ze van elkaars gezelschap kunnen genieten. Bij de aanschaf van zijn hond is het voor de consument dus vooral van belang om inzicht te krijgen waar op een diervriendelijke manier, sociale en gezonde puppies worden gefokt. Dit wordt ook onderschreven door het WUR rapport 'Indicatoren voor dierenwelzijn en gezondheid' (mei 2009) en de resultaten van het consumentonderzoek 'Certificering van de dierenbranche' uitgevoerd door Synovate in opdracht van het Ministerie van LNV, 2008.

De (ras)hondenfokkerij dient gebaseerd te zijn op lange-termijn doelen en heldere uitgangspunten opdat het fokken niet resulteert in ziekte, karakterfouten of ontbreken van werkaanleg. Het is de verantwoordelijkheid van de fokker om bij de selectie van de ouderdieren te bepalen of deze fokdieren mentaal en fysiek geschikt zijn voor de fok. De teef mag niet meer worden gedekt als het voor de gezondheid van de teef niet meer verantwoordelijk is om nog langer de last van een dracht en de daaraan verbonden voeding van haar nest te kunnen dragen. De fokker dient te verzekeren dat de fokdieren zowel mentaal als fysiek in goede conditie verkeren. Zolang een pup bij de fokker verblijft, dient hij te verzekeren dat de pup in een fysiek en mentaal gunstige omgeving verblijft om een goede socialisatie te waarborgen.

De (ras)hondenfokkerij stelt zich het behoud en bijvoorbeeld uitbreiding van de genetische variatie van de populatie/ het ras ten doel. Alleen goed functionerende gezonde honden dienen als fokdieren te worden ingezet. Als dusdanig is dit voor de georganiseerde rashondenfokkerij door de overkoepelende organisatie FCI vastgelegd in de code of ethics. Fokkers dienen zich aan deze ethische Code voor (ras)hondenfokkerij te conformeren.

Het standpunt van de hondenfokkerij is daarom dat ALLE hondenfokkers in Nederland zich minimaal zouden moeten houden aan de in dit document voorgestelde normen. Met het oog op het welzijn van honden is het daarom van belang dat naast grootschalige fokkers, juist ook de kleine of incidentele fokker voor certificering in aanmerking kan komen. Tussen hen zit immers een grote groep fokkers, die het toonbeeld vormen van de waarborging van dierenwelzijn. Er is onder hondenfokkers daarom alleen draagvlak voor een (vrijwillig) kwaliteitssysteem als dit ook voor de kleine hobbyfokker haalbaar en betaalbaar is. Alleen dan is immers het certificaat een nuttig middel om de hondenfokkerij meer transparant te maken en de potentiële kopers een bewuste keuze voor kwaliteit kan maken. De Nederlandse hondenfokkerij hoopt dan ook binnen het project certificering honden en kattenbranche steun te vinden voor de ontwikkeling van een kwaliteitssysteem voor hobbyfokkers

Dit document wordt u aangeboden door de vertegenwoordigers van de georganiseerde Nederlandse Hondenfokkerij:

- Raad van Beheer op Kynologisch Gebied
- Federatie rasverenigingen
- Kynologen Vakbond Nederland
- Platform Verantwoord Huisdierenbezit

Conform de afspraak binnen de projectgroep zijn wij uitgegaan van het NEN-normdocument 2009-30-06 dienstverlening, zodat normen waarover reeds consensus bestaat niet opnieuw ter discussie hoeven worden gesteld. Op een enkele uitzondering na, zijn onze aanvullingen specifiek gericht op de fokkerij.

Bij de formulering van de normen voor de hondenfokkerij is zoveel mogelijk rekening gehouden met de uitkomst van de diverse gesprekken met de Vereniging Beroepsmatige Kennelhouders (VBK). De wijze van huisvesten en verzorgen van honden bij kleinschalige (hobby)fokkers in huiselijke kring, is nauwelijks vergelijkbaar met deze van beroepsmatige kennelhouders. DE VBK vertegenwoordigt ca. 30 fokkers, die in tegenstelling tot de meeste hondenfokkers in Nederland honden veelal permanent in roedelvorm huisvesten. Wij hebben bij de formulering van bepaalde normen zoveel mogelijk rekening gehouden met deze specifieke vorm van hondenfokkerij, met in achtneming van de principiële uitgangspunten met betrekking tot het welzijn van honden die voor de fokkerij worden ingezet. Wij hopen daarom dat ook de VBK de in dit document opgenomen welzijnsnormen zal onderschrijven.

Wij zijn er ons van bewust dat de in dit document genoemde normen voor hondenfokkers niet allen direct vertaald kunnen worden naar bruikbare parameters die bij een audit objectief meetbaar zijn. Wij stellen ons echter in dit normdocument ten doel om onze principiële uitgangspunten voor welzijnsnormen binnen de rashondenfokkerij op schrift te zetten. Wij laten het vervolgens aan de Nederlandse Normen (NEN), om dit te vertalen naar een voorstel voor een normdocument binnen het certificeringstraject die voldoet aan de eisen van de Raad voor Accreditatie. Daarna zullen wij ons beraden of deze beschreven objectief meetbare normen voldoende basis vormen om tot een kwaliteitssysteem te komen voor de Nederlandse (ras)hondenfokkerij. Naast dit normdocument hebben wij daarom ook onze visie op een dergelijk kwaliteitssysteem opgesteld en bijgesloten.

Ik dank Just de Wit, Laura Loeve, Annie van der Sluis en Erwin Virginia voor de prettige en constructieve samenwerking bij de samenstelling van dit normdocument.

Tot slot ook mijn dank en complimenten aan Geert van de Peet, voorzitter van de landelijke projectgroep certificering honden en kattenbranche, voor zijn diplomatie en geduld, mede waardoor nu toch een breedgedragen normdocument op tafel ligt ten gunste van het welzijn van honden in de Nederlandse hondenfokkerij.

Dr. Marjan AE van Hagen, dierenarts
Kynologisch medewerker, hoofd Afdeling Gezondheid, Gedrag en Welzijn
Raad van Beheer op Kynologisch Gebied

Normdocument honden- en kattenbranche: HONDENFOKKERIJ

Op basis van het normdocument 2009-30-06 dienstverlening. De aanvullingen op de bestaande tekst in het normdocument 2009-30-06 dienstverlening zijn geel gemarkeerd. Normen voor trimmen zijn niet speciaal aan de fokkerij gerelateerd en zijn daarom in dit document verder niet opgenomen.

1 Onderwerp en toepassingsgebied

Deze norm is van toepassing op partijen die de volgende activiteiten uitvoeren:

— **Het fokken van honden en/of katten met of zonder (FCI-)stamboom;**

Fokkers van (ras)honden kunnen voor certificering in aanmerking komen. Dit is niet afhankelijk van de omvang van de activiteiten. **Zowel bedrijfsmatige als hobbymatige partijen kunnen dus gecertificeerd worden.**

Voor certificering dienen de noodzakelijke gegevens dusdanig in de centrale administratie terug te vinden zijn dat een auditor dit in één oogopslag samen met de overige unieke kenmerken van de hond eenvoudig kan controleren.

Waar protocollen niet toepasbaar zijn gelden de in dit document geformuleerde richtlijnen

2, Normatieve verwijzingen

Zie normdocument 2009-30-06 dienstverlening.

3. Termen en definities

Voor de toepassing van deze norm voor de (ras)honden fokkerij zijn de volgende termen en definities, relevant en van toepassing. NB. De nummering komt overeen met die uit normdocument 2009-30-06 dienstverlening.

3.1 administratie

Document waarin bereikte resultaten kenbaar zijn gemaakt of waarin het bewijs wordt geleverd van uitgevoerde activiteiten

3.4. dierenarts

Een in de regio gevestigde dierenarts/dierenartspraktijk met wie een arts/client-relatie bestaat en/of waarmee afspraken zijn gemaakt over periodieke bezoek aan het bedrijf en waarop bij calamiteiten op kan worden teruggevallen.

3.5 fokken

Activiteit gericht op de vermeerdering van honden en katten

3.6. fokker

Persoon die honden en/of katten fokt

3.8. identificeren: Het voorzien van een uniek kenmerk. OPMERKING in de praktijk betekent dit een ISO chip.

3.9. medewerker

Persoon die de feitelijke werkzaamheden uitvoert die te maken hebben met de verzorging van en de omgang met de honden en katten

3.10. ontsmetten

Het doden van ziektekiemen, zoals bacteriën, virussen, schimmels, etc in de omgeving.

3.13 quarantaine

Volledig afgescheiden verblijf(ven), bestemd voor het onderbrengen van dieren die mogelijk met een besmettelijke ziekte of parasiet zijn besmet, dat deugdelijk gedesinfecteerd kan worden

3.14. reinigen

Verwijderen van organisch materiaal, zoals ontlasting, urine, voedselresten etc.

3.15. speelweide

Buitenverblijf, niet gekoppeld aan een binnenverblijf, waarin de hond voldoende kan bewegen.

3.20. vakgebied; de te onderscheiden activiteiten binnen de honden- en kattenbranche, namelijk asiel, fokkerij, handel, uitlaatservice, pension en trimsalon.

4. Algemeen

4.1 Protocollen

4.1.A Protocollen vereist door deze norm moeten worden beheerd. Daarvoor moet in een protocol zijn vastgelegd, hoe:

- de verantwoordelijke voor uitgifte de protocollen goedkeurt op geschiktheid;
- de verantwoordelijke de protocollen indien nodig actualiseert en goedkeurt.
- relevante versies van de protocollen op de werkplek beschikbaar zijn;
- protocollen leesbaar en gemakkelijk herkenbaar blijven;
- onbedoeld gebruik van vervallen protocollen wordt voorkomen, en geschikte identificatie toe wordt gepast als ze om welke reden dan ook worden bewaard.

OPMERKING Meerdere eisen kunnen in één protocol worden beschreven en er kunnen meerdere protocollen voor de invulling van één eis worden opgesteld.

4.2 Administratie

4.2.A Administratie die wordt vereist door deze norm moet worden beheerd. Er is een protocol voor de identificatie, het opslaan, de bescherming, het terugvinden, het bewaren en de vernietiging van administratie.

4.2.B Deze administratie wordt bewaard tot 3 jaar nadat de dienst is verleend.

4.2.C In het kader van het dierspecifieke welzijn moeten de unieke kenmerken van iedere hond worden geadmistreerd. Hierbij is het volgende van toepassing:

- ras
- vachtkleur;
- het geslacht ;
- naam
- nummer van de transponder
- stamboeknummer, indien hond tot een door de FCI erkend ras behoort welke in een door de FCI erkend stamboek is ingeschreven
- afstammingsgegevens van beide ouderdieren met hun uniek identificatienummer , die met tracking and tracing zijn te achterhalen;

4.2. D. Van elke hond moet een map worden bijgehouden en op aanvraag worden getoond waarin opgenomen: stamboom, dierenpaspoort met relevante gegevens als ziekte preventie (vaccinatie, bestrijding endo- en ectoparasieten, en gezondheidsgegevens en bijzonderheden, uitslagen preventieve screeningsonderzoeken en (gedrag)test, dekresultaten.

4.3. Identificatie & Registratie

4.3.A ALLE aanwezige honden zijn voorzien van een transponder met uniek identificatienummer en staan in Nederland geregistreerd bij een daarvoor bestemde databank voor de registratie van huisdieren. Met uitzondering van pasgeboren pups, die echter minimaal voor de eerste vaccinatie (puppenenting: **zie 9.1.A**) van een dergelijk uniek identificatienummer voorzien moeten zijn.

4.3.B In ieder geval vóór het beëindigen van de dienstverlening wordt een hond voorzien van een uniek identificatienummer

4.3.C Een hond moet binnen één dag na het inbrengen van de chip worden opgenomen in de bedrijfsadministratie.

4.4. Wet-en regelgeving

Er moet aantoonbaar worden voldaan aan de op het vakgebied van toepassing zijnde wettelijke eisen op het gebied van dierenwelzijn en diergeneesmiddelen.

5 Vakbekwaamheid

5.1 Verantwoordelijke

5.1.A De verantwoordelijke voor het verlenen van de dienst moet in het bezit zijn van de relevante diploma's voor de dienst die hij verleent, zoals in deze norm beschreven.

OPMERKING: of in het bezit zijn van een erkenning van verworven competenties op basis van jarenlange ervaring en of relevante opleiding(en).

OPMERKING 1 Aequor stelt normen voor vakbekwaamheid van hondenfokkers binnen de AMvB

De Raad van Beheer wenst (mede) op basis van deze normen door aanvulling van een (aantal) module(s) van haar huidige opleidingen (KKI/KKII) de opleiding (laagdrempelig en betaalbaar) te kunnen aanbieden aan kleinschalige fokkers, die voor certificering in aanmerking willen komen .

OPMERKING 2 Uitvoerend personeel herkent en erkent de afwijkingen die kunnen duiden op welzijnsproblemen en handelt hiernaar.

5.1.B De verantwoordelijke voor het verlenen van de dienst moet op de hoogte zijn van de actuele inhoudelijke ontwikkelingen op het gebied van dierenwelzijn relevant voor het specifieke vakgebied.

OPMERKING Hieraan kan worden voldaan door een abonnement op een vakblad en/of door het volgen van vakdagen, ledenbijeenkomsten, seminars, lezingen, opleidingen etc. voor het specifieke vakgebied.

5.1. C. De verantwoordelijke moet bewerkstelligen dat de uitvoerenden zich bewust zijn van de houding en gedrag die het werken met levende dieren met zich meebrengt.

5.2 Uitvoerende

5.2.A Indien er meerdere personen werkzaam zijn binnen het bedrijf, dient er een duidelijke taakverdeling met bijbehorende verantwoordelijkheden beschikbaar te zijn.

5.2.B Niet-gekwaliceerd personeel mag alleen onder toezicht en verantwoordelijkheid werken van een gekwalificeerd personeelslid.

6. Transport

Transport van drachtige teef en/of teef met pups dient alleen plaats te vinden als dit in het belang is van moeder of pups, zoals bezoek dierenarts.

De normen in het normdocument Dienstverlening 2009-30-06) 6.A t/m 6.R richten zich vooral op uitlaatservices.

7. Huisvesting

Zie ook normdocument Dienstverlening 2009-30-06 dienstverlening; **7.1. A t/m & 7.1.N voor dienstverlening en katten fokkers**; specifieke aanvullingen voor de (ras)hondenfokkers zijn hieronder opgenomen.

7.1 Verblijfplaats

7.1.A Er is en er wordt gewerkt volgens een protocol voor de bepaling van de juiste huisvesting van honden en katten. Dit protocol heeft als doel dat honden en katten in een passende huisvestingssituatie zullen verkeren, waarbinnen ze zoveel mogelijk vrij zijn het soorteigen gedrag te vertonen en waarin ze een minimum aan stress ervaren. Om dit te bereiken wordt in dit protocol rekening gehouden met: het type dier; de verblijfsduur; de beschikbare ruimte per hond of kat zoals beschreven in **annex A; de verzorging/de aandacht.**

OPMERKING 1 Het type dier. Hierbij kan worden gedacht aan het meewegen van punten als: dominant, submissief, sociaal, agressief/angstig, actief/passief, groot/klein, hond/kat, ♀/♂, leeftijd, gezondheid

OPMERKING 2 De verblijfsduur. Hierbij kan worden gedacht aan het meewegen van punten als: éénmalig kort verblijf of meerdere malen een verblijf gedurende een langere periode.

OPMERKING 3 De verzorging/aandacht: Hierbij kan worden gedacht aan het meewegen van punten als vaker naar buiten, meer mens-dier contact of vaker mens-dier contact.

- een hond of kat solitair gehuisvest (met haar pups of kittens) rond de tijd van werpen en tijdens de zoogperiode;

7.1.B. Een hond is een huisdier en verblijft dus bij voorkeur in huiselijke kring. Single-housing voor langere periode wordt bij de hond geassocieerd met een verhoogde incidentie van gedragsproblemen en dient tot het minimum te worden beperkt. Honden zijn sociale dieren en hebben naast contact met mensen, contact met soortgenoten en andere dieren nodig. Een hond alleen huisvesten is daarom alleen geoorloofd als dit in huiselijk kring gebeurt..

7.1.C Bij meerdere honden in huis moet elke hond een verblijfplaats hebben die tochtvrij is, groot genoeg om rechtop te staan en languit te liggen

7.1.D. Bij kennels en pension ed. dient de huisvesting groot en flexibel genoeg te zijn om honden in sociale harmonieuze groepen te houden. Daarbij dienen de honden binnen deze huisvesting voldoende dagelijkse (onverwachte) geluiden en prikkels te bereiken. De hond mag niet langdurig aan onnodig harde geluiden worden blootgesteld.

7.1. E Het binnenverblijf is overdag voldoende verlicht door middel van daglicht en moet indien nodig aanvullend kunnen worden verlicht, opdat een natuurlijk dag en nachtritme wordt gewaarborgd.

7.1. F Honden hebben voldoende leefruimte zodat ze geen bedreiging zijn voor elkaar en desgewenst op een eigen veilige plek ongestoord languit kunnen gaan liggen. Deze ligplaats moet zacht zijn en niet op de tocht. Het materiaal moet regelmatig gereinigd worden in verband met parasieten. De houder/verzorger dient maatregelen te nemen zodat honden kunnen urineren en defaecereren buiten de slaapplaats.

7.1.G De hond dient zijn natuurlijk gedrag te kunnen vertonen, dat past bij zijn leeftijd en aard. Honden reageren slecht op een schrale of zintuiglijk beperkte omgeving. Honden zijn nieuwsgierige dieren, die actief informatie zoeken over hun omgeving en de reukzin is daarbij een sterk communicatie middel. Daarom dient de houder/verzorgen zorg te dragen voor een prikkelrijke omgeving. Indien honden in groepen worden gehouden is de groepssamenstelling zo dat de honden in de groep in goede verstandhouding kunnen samen zijn. Als nieuwe honden aan een groep worden toegevoegd wordt er zorgvuldig op toegezien dat deze binnen de rangorde van de groep wordt geaccepteerd.

7.1.H Indien honden meer dan twee uur aaneengesloten moeten verblijven in een buitencompartiment, dient Het buitencompartiment gedeeltelijk overkapt te zijn, als dit niet in een open verbinding staat met het binnenverblijf. Deze overkapping biedt schuilmogelijkheid tegen neerslag en zon voor alle aanwezige honden. Of heeft en werkt de inrichting volgens een protocol waarin geregeld is hoe beschutting wordt geboden als er geen overkapping is aanwezig is (bijvoorbeeld hond naar binnen halen).

7.1.I Er dient te allen tijde een mogelijkheid tot afzondering bij ziektegevallen te zijn, daar deze afzondering slechts plaatsvindt in noodsituaties kan deze ruimte van beperktere afmetingen zijn dan een permanente verblijfplaats.

7.1.J De speelruimte buiten moet de hond voldoende gelegenheid bieden zijn energie kwijt te kunnen.

7.1.K Een inrichting heeft en werkt volgens een protocol voor ontsmetting en reiniging.

Daarin is minimaal geregeld dat:

- Eventuele ontlasting of urine dagelijks wordt verwijderd en de verblijven dagelijks worden gereinigd;.
- De voerbakken vrij zijn van aangekoekte resten en vuil
- Adequaaf ontsmet worden op de momenten dat dit nodig is
- Kadavers alleen worden bewaard in separate, daarvoor geschikte ruimtes en zo spoedig mogelijk worden afgegeven via de daarvoor ter beschikking staande kanalen als dierenarts en gezondheidsdienst.

Om de hygiëne te kunnen waarborgen dient er een schoonmaakschema te zijn die deze hygiënische maatregelen zijn beschreven op basis waarvan reiniging plaatsvindt; dagelijks schoon vegen vrij / verwijderen urine of uitwerpselen, regelmatig met water/desinfectant etc.

7.2 Klimaat

Voor honden die binnen worden gehouden is het klimaat in het verblijf (temperatuur, luchtcirculatie) afgestemd op hun behoeften.

7.2.A Er wordt een temperatuur gehandhaafd die bij de fysiologische behoeften van de honden of katten past met als doel dat de hond of kat zich in rust in de thermoneutrale zone bevindt. Voor honden is dit 15-21 °C met als minimum 10 °C en als maximum 30 °C. Voor katten is dit 18-21 °C, met als minimum 15 °C en als maximum 30 °C. Kitten- en kraamverblijven 22 graden C.

OPMERKING 1 Een niet optimale temperatuur in de verblijven kan blijken uit honden en katten die rillen en hijgen of tegen elkaar aankruipen.

OPMERKING 2 Puppen *tot 3 weken oud* kunnen hun eigen temperatuur niet reguleren. Hiermee moet in de temperatuur van het verblijf rekening gehouden worden.

7.2.B Open warmtebronnen dienen buiten het bereik van honden en katten te zijn opgesteld

7.2.C Verblijven worden mechanisch of natuurlijk geventileerd.

OPMERKING 1 Belangrijk is dat voor doorstroming van frisse lucht gezorgd kan worden, zonder dat dit tot tocht leidt.

OPMERKING 2 Voor katten kunnen de volgende adviezen worden gegeven: 8-15 verversingen per uur (Humane Society) of 4-8 verversingen per uur (Feline Advisory Bureau)

7.2.D De verlichting volgt het dag- en nachtritme, met als doel dat de honden en katten, die in de verblijven gehuisvest zijn, een normale ervaring van dag en nacht hebben.

7.2.E. Een binnenverblijf moet aanvullend kunnen worden verlicht. **Overdag moet de lichtsterkte minimaal 100 lux zijn.** Uiteraard is 's nachts minder verlichting nodig en volstaat 5 tot 10 lux.

OPMERKING: De lux (symbool lx) is de SI-eenheid van verlichtingssterkte: 1 lux is de lichtsterkte voortgebracht door 1 candela op een oppervlak loodrecht op de lichtstralen op een afstand van 1 meter van de bron.

Daglicht, indirect zonlicht: 10.000 - 20.000 lux Bewolkte dag: 1000 lux Kantoor: 200 - 400 lux

Erg donkere dag: 100 lux Schemering: 10 lux Donkere schemering: 1 lux . Voor een goede verzorging is ca. 100 Lux aan verlichtingssterkte in het binnenverblijf voldoende. Koeien kunnen nog voldoende zien bij 5 Lux. (Bron: Goed licht in de stal levert geld op, J. Hartog - Projectleider huisvesting rundveehouderij - DLV Bouw, Milieu en Techniek , MELKVEEBEDRIJF / NR 8 / OKTOBER 2006 /)

7.3. Vloer en wanden

De vloer dient ten alle tijden veilig, stevig en voldoende groot dat alle aanwezige honden comfortabel kunnen gaan liggen.

7.3.A De vloer van de verblijven in kennels (van fokker, asiel, pension en trimsalon) dient te voldoen aan de volgende voorwaarden: slijtvast;stroef;eenvoudig te reinigen, desinfecteren en te drogen;adequaat te repareren en goed te onderhouden;vloeistofdicht;zonder scherpe randen

7.3.B De vloer van ruimte waarin de katten en honden gehuisvest zijn bij een fokker moet eenvoudig te reinigen, desinfecteren en te drogen te zijn.

OPMERKING zorg, om het dier in staat te stellen ook koeler te kunnen liggen, dat het door vloerverwarming bediende oppervlakte max. 60% van het vloeroppervlak omvat

7.3.C Ten minste één van de wanden van het verblijf waarin een hond of kat zich bevindt is doorzichtig, zodanig dat de hond of kat buiten het verblijf kan kijken.

OPMERKING doel is dat er voor de hond of kat iets relevants te zien moet zijn, zoals een buitenverblijf en de stress verminderd wordt (minder blaffen etc).

7.3.D De binnenwanden van het verblijf moeten glad en niet poreus zijn, zonder scherpe randen of punten..

8. Voeding en Verzorging

8.1.A Alle honden krijgen passende de voeding en verzorging afhankelijk van ras, levensfase en gezondheidsstatus. Puppy's en oude honden hebben meer zorg en aandacht nodig dan (jong) volwassen dieren.

8.1. B De vacht, nagels en tanden van de hond dienen verzorgd te zijn. Een verzorgde vacht is glad (klitten vrij) en glanzend . Nagels knippen, borstelen en tanden poetsen behoren regelmatig te worden uitgevoerd. Langharige rassen hebben meer vachtverzorging nodig dan kortharige.

8.1.C Er is en er wordt gewerkt volgens een **protocol**:

- waarin het geven van voedsel is geregeld op een zodanige wijze dat hoeveelheid en soort worden afgestemd op de behoefte van de hond of kat;
- Waarin het geven van schoon drinkwater is geregeld op een zodanige wijze dat de honden en katten geen dorst hebben.
- Waarin is geregeld dat puppen vanaf 3 tot 4 weken worden gewend aan vast voer, zodat ze op de leeftijd van 7 weken niet meer afhankelijk zijn van de moederhond.

OPMERKING over- of ondergewicht bij meerdere honden of katten in een asiel kan duiden op een inadequate uitvoering van deze eis

OPMERKING 2 Voor katten is het raadzaam voedsel en water niet op dezelfde plek aan te bieden en op een zo groot mogelijke afstand van de kattenbak.

OPMERKING De hoeveelheid en de aard van de voeding voor een hond is onder andere afhankelijk van de leeftijd, grootte en het type hond (actief of rustig). Daarnaast vraagt een drachtige of zogende teef een aangepast voedingsschema.

8.1. D. Het gewicht van de pups dient dagelijks te worden gecontroleerd en minimaal wekelijks te worden genoteerd, om te controleren of dit past binnen de groeicurve van het type en formaat van de hond op volwassen leeftijd.

8.2. Onderbrengen en samenbrengen van de dieren

8.2.A Er is en er wordt gewerkt volgens een protocol om nieuwe honden of katten veilig te introduceren in een groep als deze in groepshuisvesting wordt gehouden. In dit protocol is aandacht voor:

- introductie nieuwe honden en katten;
- de werkwijze bij het optreden van onrust in de groepen;

rekening houdend met geslacht, duur van het verblijf, gedrag, leeftijd en omvang.

OPMERKING 1 Een methode die gebruikt kan worden is dat een nieuw te introduceren hond of kat op neutraal terrein geïntroduceerd wordt. Hierbij wordt gelet op de interactie tussen de honden of katten in de verblijven en de nieuw te introduceren hond of kat. Wanneer een geschikte groep lijkt te zijn gevonden, wordt de hond of kat eerst onder toezicht in een aangrenzende ruimte, gescheiden door gaas geplaatst en later in de groep gelaten.

OPMERKING 2 Er kan gebruik worden gemaakt van hulpmiddelen als Valeriaan of Feromonenspray om stress te verminderen

OPMERKING 3 Het is in sommige gevallen mogelijk dat een hond of kat niet in groepshuisvesting kan worden geplaatst wegens bijvoorbeeld agressie, ziekte of oestrus

8.2.B Indien hond(en) en kat(ten) niet in huiselijke kring worden gehouden, dienen katten en honden worden in gescheiden afdelingen gehuisvest waarbij geen sprake is van interactie tussen de honden en de katten.

8.2.C Honden dienen minimaal 2 uur per dag naar buiten kunnen om te bewegen, te spelen, frisse neus te halen. Om te rennen en sociale contacten met andere honden te hebben, dient er een bewegingsprogramma te zijn voor de honden, waarin ruimte en interactie met mensen of andere honden, de hond stimuleren om te bewegen. Dit kan dus variëren van een uitlaatschema (los of aan de lijn) tot speelweide, waar honden samen kunnen bewegen.

Wij vinden daarom als hondenfokkers het bewegingsprogramma binnen het normdocument van de dienstverlening marginaal. Binnen dit bewegingsprogramma worden:

- *honden in een pension en asiel met een binnen- en een buitenverblijf minimaal 30 minuten per dag uitgelaten. (bijvoorbeeld op een speelweide)*
- *groepsgehuisveste of solitaire gehuisveste honden met alleen een binnenverblijf 3 maal per dag uitgelaten gedurende minimaal 15 minuten per uitlaatbeurt.*

8.2. D. Om een natuurlijk gedragspatroon te hebben wordt honden kauwmateriaal een speelgoed aangeboden.

8.2. E. Indien zich binnen de groepshuisvesting een reu zich vrijelijk onder teven kan bewegen (roedelvorming), dient de houder-verzorger alert te zijn op een eventuele loopsheid van teven en het verloop van het contact tussen de loopste teef en de reu en het effect hiervan op de harmonie van de groep. Indien noodzakelijk dienen passende maatregelen getroffen te worden om de loopse teef van de reu te scheiden.

OPMERKING: Normdocument Dienstverlening, 7.1. C beschrijft dat bij aanwezigheid van meer dan één hond minste twee en ten hoogste 15 honden bij elkaar in één binnen- of buitenverblijf gehuisvest zijn. Dit is in een roedel met reu een te groot aantal. De maximale grootte ligt hierbij eerder bij maximaal 10 teven.

OPMERKING 2: binnen een roedel dient nooit meer dan 1 reu rond te lopen

OPMERKING 3: een reu dient bij voorkeur gescheiden te worden gehouden van teven; zeker als een of meer teven loops zijn. Dit omdat meerdere loopse teven zowel onderling tot onrust leiden als onrust geven door de aandacht van de reu voor de loopse teef/teven.

8.2. F. Indien een teef en reu speciaal voor een dekking bijeen worden gebracht, dient de dekking onder toezicht van de fokker te gebeuren, waarbij voorzorgen dienen te worden genomen om beschadiging van de teef en de reu te voorkomen.

8.3. Uitlaten

8.3.A Honden die door een uitlater worden uitgelaten in een openbaar gebied, zijn voorzien van een penning. Op deze penning aan de halsband staan de naam en telefoonnummer van betreffende uitlaatservice. t/m 8.3.G

Deze normen in het normdocument Dienstverlening 2009-30-06) 6.A t/m 6.R richten zich vooral op uitlaatservices.

OPMERKING: de vuistregel om pups 5 minuten te laten lopen per maand dat ze oud zijn werkt in de praktijk niet.. Liever: pups in leeftijd van 8-16 weken max. 30 min. Wandelen.; pups en jonge honden in leeftijd van 4-9 mnd max. 45 minuten wandelen. Jongen honden in leeftijd van 9-18 mnd max. 1.5 uur wandelen.

8.4. Socialisatie

8.4.A Fokker hebben en werken (net als een asiel waarin pups of kittens worden opgevangen) volgens een protocol voor de socialisatie van kittens en pups. Dit **protocol** heeft als doel dat de puppen en kittens worden gesocialiseerd voor het functioneren als gezelschapsdier in een normale gezinssituatie.

Binnen dit protocol is geregeld dat pups vanaf 4 weken voldoende prikkels wordt aangeboden dat ze mentaal stabiel genoeg zijn om bij de nieuwe eigenaar moeiteloos in het huishoudelijke leven te worden opgenomen. In deze inprenting en socialisatie fase dient minimaal rekening te worden gehouden met socialisatie:

- ten opzichte van de eigen soort;
- ten opzichte van andere, veel voorkomende diersoorten
- ten opzichte van mensen;
- ten opzichte van zoveel mogelijk voorspelbare situaties en de gebruikelijke (huis)houdelijke geluiden die tijdens het leven van het dier zullen voorkomen

OPMERKING Voor een goede socialisatie groeit een kitten of pup bij voorkeur op in de huiselijke sfeer.

OPMERKING 2 voorspelbare situaties en geluiden zijn bijvoorbeeld het borstelen, nagels knippen, het geven van tabletten, oppakken, TV, radio stofzuiger etc.

8.5 Trimmen

(normen voor trimmen zijn niet speciaal aan de fokkerij gerelateerd en zijn in dit document niet opgenomen.

8.6. Hygiëne

8.6.A Er is en er wordt gewerkt volgens een **protocol** voor reiniging en ontsmetting. Daarin is minimaal geregeld dat:

- de bereiding van voedsel en de schoonmaak van materiaal op gescheiden plaatsen en met gescheiden middelen plaatsvindt;
- de verblijven dagelijks worden gereinigd ter verwijdering van urine of uitwerpselen;
- de voerbakken vrij zijn van aangekoekte resten en vuil;
- verblijven en voederbakken frequent met water en desinfectans wordt gereinigd
- bij verdenking van infecties, kattenbakken, voer- en drinkbakken en besmette plekken worden ontsmet met een daarvoor geschikt desinfectans, in overleg met de dierenarts gekozen;
- kadavers alleen worden bewaard in separate, daarvoor geschikte ruimtes;
- *uit alle kattenbakken elke dag tenminste de ontlasting en de urine wordt verwijderd;*
- *de kattenbakken wekelijks worden gereinigd en ontsmet.*

9. Gezondheid

9.1. Vaccinaties

9.1.A In overleg met de eigen dierenarts wordt een vaccinatieprotocol voor het asiel of de fokkerij opgesteld en gewerkt volgens dat protocol. Hierin is minimaal het volgende geregeld:

- dat een hond waarvan het aannemelijk is dat deze niet tenminste 7 dagen tevoren tegen parvo (canine parvovirusinfectie), ziekte van Weil (Leptospirose) en hondenziekte (canine distempervirus) is ingeënt, onmiddellijk na ontvangst in de quarantaineruimte wordt geplaatst;
- dat deze honden voor zover dat nog niet is geschied, binnen 5 werkdagen de ontbrekende vaccinaties krijgen toegediend;
- dat deze honden tot zeven dagen nadat deze ontbrekende inenting hebben plaatsgevonden in de quarantaine blijven. De hond mag de quarantaineruimte gedurende die periode niet verlaten tenzij het de teruggave aan de eigenaar betreft;
- dat honden binnen zeven weken na de geboorte en in ieder geval 7 dagen vóór aflevering, worden ingeënt tegen parvo (canine parvovirusinfectie) en hondenziekte (canine distempervirus);
- dat alle honden gevaccineerd zijn tegen parvo, ziekte van Weil en hondenziekte, dat wil zeggen dat de hervaccinaties worden uitgevoerd conform diergeneesmiddelenregistraties van het vaccin.

OPMERKING 1 Een mogelijk vaccinatieschema voor de hond:

- Op een leeftijd van 6 weken hondenziekte + parvo;
- Op een leeftijd van 9 weken parvo, ziekte van Weil (+ kennelhoest);
- Op een leeftijd van 12 weken hondenziekte, HCC, parvo, ziekte van Weil;
- 1 jaar cocktail (zie boven) (+ kennelhoest);
- 2 jaar ziekte van Weil, (+kennelhoest);
- 3 jaar ziekte van Weil, (+ kennelhoest);
- 4 jaar cocktail (+ kennelhoest) Etc.

In bedrijven waar veel problemen zijn met kennelhoest verdient standaard vaccinatie hiertegen de aanbeveling.

OPMERKING 2 De eis van 7 dagen is geen garantie voor gezondheid omdat veel jonge pups door interferentie met maternale antilichamen nog geen voldoende actieve immuniteit hebben opgebouwd. In sommige situaties is het zelfs te prefereren om dieren zo snel mogelijk uit een geïnficeerd milieu te halen. De nieuwe eigenaar zou dan gewezen moeten worden op de noodzaak van vervolgvaccinaties en het feit dat het jonge dier ondanks vaccinaties nog onvoldoende bescherming heeft.

OPMERKING 3 Tegen Leverziekte, Hepatitis Contagiosum Canis (canine adenovirus 2) wordt in veel gevallen pas op 12 weken gevaccineerd.

OPMERKING 4 vaccinatie per individu aantoonbaar door middel van een door een dierenarts afgegeven en volledig ingevuld en ondertekend Europees dierenpaspoort.

9.2. Preventief

9.2.A Hondenuitlaatservices, pensions en trimsalons accepteren alleen:

- honden die minstens 14 dagen tevoren de benodigde vaccinaties tegen hondenziekte, ziekte van Weil en parvo hebben ontvangen; kennelhoest!?
- katten die minstens 14 dagen tevoren de benodigde vaccinaties tegen kattenziekte en niesziekte hebben ontvangen.

OPMERKING Een termijn van vaccinatie 14 dagen voor opname is veilig voor opbouw van immuunrespons na een boostervaccinatie (gezien de variatie per dier).

9.2.B In overleg met de dierenarts wordt een protocol opgesteld voor endo- en ectoparasieten bestrijding en preventie en wordt er gewerkt volgens dat protocol.

OPMERKING 1 Het vóórkomen van vlooiën, schimmels of andere parasieten kunnen duiden op een inadequaaf protocol of een onjuiste uitvoering van het protocol.

OPMERKING 2 Een protocol voor een pension kan zich richten op de weigering van honden en katten die niet recent afdoende zijn behandeld tegen ecto- en endoparasieten.

OPMERKING 3 Ontwormen en ontvlooiën kan door een pension als een service worden aangeboden.
OPMERKING Het vóórkomen van vlooiën, schimmels of andere parasieten kunnen duiden op een inadequaaf protocol of een onjuiste uitvoering van het protocol.

9.2.C. Een fokker dient zich te informeren over erfelijke aandoeningen voor hij teven, poezen, dekruen en dekkaters inzet voor de fok en als hier sprake van is er naar te handelen om de kans op erfelijke aandoeningen bij de nakomelingen zo klein mogelijk te houden.

OPMERKING 2 Dit betekent dat de fokker verplicht is zich te actief te laten informeren over het voorkomen van erfelijke aandoeningen in het betreffende ras, de (voor)ouders en/of andere verwante honden of katten en de daarvoor beschikbare DNA- tests of relevante preventieve onderzoeken uit te voeren. Dit middels vakbladen, literatuur of fokreglement van de betreffende rasvereniging.

9.3. Curatief

9.3.A Wanneer tijdens het verlenen van de dienst aanwijzingen van een besmettelijke ziekte of zoönose wordt geconstateerd, wordt dit gemeld aan de eigenaar.

9.3.B Binnen de inrichting is op een vaste plaats (een EHBO-doos met) materiaal aanwezig gericht op de directe behandeling van verwondingen van dieren.

OPMERKING dit materiaal betreft: snuitband/kattensnoet, hydrofiele zwachtel, elastisch verband, leukoplast 2 maten, katoenen watten, steriele gazen, jodium of een desinfectans, verbandschaar, spalkmateriaal, oogzalf, warmhoudfolie, O.R.S.

9.3.C Er is en er wordt gewerkt volgens een protocol voor de behandeling van zieke of gewonde katten met als doel dat ze direct worden behandeld en zonodig afgezonderd. Dit protocol wordt opgesteld in overleg met de dierenarts. Minimale onderdelen van dit protocol zijn:

- wie verantwoordelijk is voor de behandeling van zieke of gewonde honden;
- wat de te nemen acties bij zieke of gewonde dieren zijn.

OPMERKING veelvuldig diarree, veelvuldig braken, niezen, hoesten, vieze ogen of oren bij katten of honden zonder dat daar een actie op volgt, kan duiden op een inadequate werking van dit protocol;

9.3.D Van elk bezoek van of aan de dierenarts dient een 'verslag' aanwezig te zijn (**zie 4.2**). In het verslag wordt o.a. aandacht besteed aan:

- uitgevoerde behandelingen;
- evaluatie uitgevoerde behandelingen;

gesignaleerde problemen en plan van aanpak voor deze problemen.

OPMERKING: als 'verslag' volstaat een opmerking van de dierenarts in het dierenpaspoort en/of een uitdraai van de patiëntenkaart.

9.4. Euthanasie

9.4.A Euthanasie vindt alleen plaats in overleg met en door een dierenarts en indien mogelijk in overleg met de eigenaar. De reden van euthanasie wordt schriftelijk vastgelegd.

10. Voortplanting

10.1. A. Een teef moet op de datum van de dekking fysiek en mentaal geschikt zijn voor de fok en mag niet worden gedekt als dit voor de gezondheid van de teef niet meer verantwoordelijk is om nog langer de last van een dracht en de daaraan verbonden voeding van haar nest te kunnen dragen.

10.1. B. De minimale leeftijd van een teef bij een eerste dekking is 16 maanden. Een teef die haar eerste nest zal krijgen, mag niet gedekt worden na de dag waarop zij 72 maanden oud is geworden

10.1.C Het is in Nederland niet toegestaan dat een teef gedurende haar leven meer dan vijf nesten voortbrengt Om een teef niet te veel te belasten worden rassen die twee maal per jaar loops worden niet elke loopsheid gedekt . Een teef wordt niet meer gedekt na de dag waarop zij 96 maanden oud is geworden.

10.1 D. Als teven of dekruen niet meer geschikt zijn voor de fokkerij is een protocol beschikbaar waarin de oude dagvoorziening, c.q. herplaatsing van deze dieren is geregeld.

10.1. E. Bij het selecteren van honden die voor fokkerij worden ingezet, wordt gewerkt volgens een protocol, cq fokreglement Daarbij gelden de volgende randvoorwaarden:

a. De voortplanting vindt bij voorkeur op natuurlijke wijze plaats.

OPMERKING Embryotransplantatie, kunstmatige inseminatie (KI), winning van eicellen, genetische manipulatie en kloneren zijn voorbeelden van onnatuurlijke voortplantingswijzen.

b. Verbod op Kunstmatige Inseminatie (KI) als de reu of de teef een verlaagd libido heeft of als een ziekte of defect waarvan men weet dat deze erfelijk is, de natuurlijke dekking onmogelijk maakt. KI geldt alleen als quarantainebevestigingen een natuurlijke dekking verhinderen of als de afstand tussen de verblijfplaats van de reu en teef een natuurlijke dekking niet haalbaar is.

c. Teven die een keizersnede hebben ondergaan, omdat met een natuurlijke bevalling problemen door anatomische afwijkingen zouden zijn ontstaan, worden niet opnieuw voor de fokkerij ingezet.

OPMERKING Keizersnede wordt alleen toegepast als noodoplossing als dit voor het welzijn van poes en/of kittens, teef of pups noodzakelijk is. Bij rassen met een smalle achterhand en een brede voorhand dient de teef na een keizersnede niet meer te worden gedekt.

d. Teven die tweemaal een keizersnede hebben doorgemaakt, worden niet opnieuw voor de fokkerij ingezet.

c. Als op basis van de gezondheid of het gedrag van nakomelingen moet worden verondersteld dat het ouderdier een ernstige ziekte of afwijking heeft of vererft, dient dit ouderdier van de fokkerij te worden uitgesloten. **Zie 9.2.C.**

OPMERKING: Honden mogen niet voor fok worden ingezet als ze lijden aan een ernstige erfelijke afwijking. Dat betekent niet fokken met lijders aan erfelijke ziekte of ernstige gezondheidsklachten als: open fontanel, boven of onderbijter, congenitale doofheid of blindheid, hazenlip, gespleten gehemelte, substantiële gebitsdefecten of kaak deformiteiten, Progressieve Retina Atrofie (PRA), epilepsie, cryptorchidie, monorchidie, albinisme, of vastgestelde ernstige heup-, elleboog- of schouder dysplasie.

d. Kruising van de twee ouderdieren mag niet risico verhogend zijn voor ziekte en/of verminderd functioneren van de nakomelingen. Om de genetische variatie zoveel mogelijk te handhaven en de kans om homozygotie te verkleinen, zijn daarom kruisingen tussen zeer verwante dieren: broer-zus, ouder-kind, grootouder-kind relaties, niet toegestaan.

OPMERKING: het streven is om in de toekomst naast bovenstaande voorwaarde uiteindelijk binnen de verschillende (ras)hondenpopulatie rekening te gaan houden met verwantschapsgraden en te gaan werken met (rasspecifieke) inteeltcoëfficiënten.

e. De honden waarmee gefokt wordt vertonen een normaal gedrag en karakter. Honden met gedragsstoornissen, agressief of angstig gedrag mogen niet worden ingezet voor de fok.

f. Een (jonge) dekru dient de eerste 18 maanden dat hij wordt ingezet voor de fokkerij niet meer dan vijf dekkingen uit te voeren. Dit zodat middels monitoring van de pups uit deze nesten, eerst kan worden uitgesloten dat de reu mogelijk drager is van een ernstige erfelijke aandoening, voordat zijn genen verder in de populatie worden verspreid. (zie ook 12 D/E).

10.2. Nestomstandigheden

10. A. Dragende en zogende teven hebben een eigen plek die voldoende groot is en voorziet aan haar behoefte en een verhoogde controle op het welzijn van moeder (en pups) mogelijk is.

10. B. Iedere drachtige of zogende teef heeft in een binnenvverblijf de beschikking over een rustige en af te zonderen nestruimte. De plaats waarin de pups worden geboren moet redelijkerwijze voldoende groot genoeg zijn voor de teef met pups. Deze zal eenvoudig schoon te houden moeten zijn. Daarnaast moet er een mogelijkheid zijn dat ze op latere leeftijd buiten kunnen spelen.

10C. Een werpkist heeft afmetingen die passen bij de grootte van de hond. Een teef moet zich in de werpkist volledig kunnen uitstrekken, terwijl haar pups nog voldoende ruimte hebben om niet onder moeder terecht te komen.

10. D. Een moederhond moet vrij in en uit die in een werpkist kunnen om vrij te bewegen in de overige ruimte.

10. E. Een zogende teef moet zich kunnen verwijderen van haar pups.

OPMERKING Dit kan voor honden bijvoorbeeld door de pups in een kist te huisvesten, waar de teef uit kan stappen

10. F. Pups dienen bij voorkeur in huiselijke kring te worden geboren en verzorgd tot ze naar de nieuwe eigenaar gaan. Puppy-verblijven dienen dagelijks te worden gereinigd. Gespeende pups worden gestimuleerd en krijgen verrijking.

10.G Het nest is schoon, droog en aangenaam warm, zodat de pups er ontspannen bij liggen. De teef kan wanneer zij dat wil zich uit het nest verwijderen.

10. H Als pups aan het lopen gaan dient de ruimte voor moeder dier en haar pups van een grootte te zijn dat alle dieren in voldoende mate kunnen lopen, spelen en liggen zonder dat zij gehinderd worden door eventuele meststoffen

10.I. Loopse teven worden niet samengehouden met meerdere reuen

11. Handel

11.1 Algemeen

11.1.A Een pup mag pas worden overgedragen aan de consument indien het goed gezond is en **tenminste respectievelijk 7 weken oud** is.

11.1. B. Voor **pups** (of kittens!) die niet door de eigen moeder kunnen worden verzorgd, dient een fokker passende maatregelen te nemen, voordat zij op de leeftijd van 7 weken aan de consument worden overgedragen.

OPMERKING: dit kan in de vorm van plaatsing van een pleegmoeder of onder de zorg brengen van een ervaren en deskundige diervorzorger die de tijd heeft om de pups met sonde of speen bij te voeren.

11.1.B Bij de overdracht van (ras)honden en katten moet de relevante, bekende informatie over de hond of kat worden verstrekt ten aanzien van:

- herkomst;
- naam
- geboortedatum;
- chipnummer;
- geslacht

OPMERKING bij rashonden zijn alle bovenstaande gegevens terug te vinden op de stamboom, in combinatie met het eigendomsbewijs.

- gezondheid, eventuele vaccinaties en veterinaire behandelingen;
- basale informatie over de juiste verzorging en voeding van de hond of kat;

OPMERKING bij voorkeur in de vorm van de huisdierenbijsluiter van het LICG

- socialisatiestatus (gegevens over sociaal gedrag); *welke gegevens?*

Deze informatie wordt schriftelijk aan de koper verstrekt.

OPMERKING 1 door middel van een door een dierenarts afgegeven en volledig ingevuld en ondertekend Europees dierenpaspoort.

OPMERKING 2 Op bladzijde 1 van het paspoort staat als eerste de fokker vermeld. Bij import dient als eigenaar 1 land van herkomst plus nummer van paspoort te worden vermeld en het originele buitenlandse paspoort dient te worden meegegeven aan koper. Bij verkoop door ander dan de fokker staat als tweede eigenaar de naam en of UBN van verkoper ingevuld.

11.1.C Bij de overdracht van een hond of kat wordt aan de koper of de verwerver het bewijs van inenting verstrekt, waarin tevens het chipnummer van de hond of kat is opgenomen.

11.1.D Bij de overdracht van een hond of kat wordt de verwerver op de hoogte gesteld van de mogelijkheid en de wenselijkheid de hond of kat te registreren in een databank.

11.2. Plaatsing door asiel

11.2.A Er is en wordt gewerkt volgens een protocol voor het (her)plaatsen van dieren. In dit protocol wordt minimaal aandacht besteed aan:

- criteria voor de (her)plaatsing van dieren;

OPMERKING hierbij kan gedacht worden aan aspecten als gedrag van de te plaatsen dieren

- het voeren van (her)plaatsingsgesprekken waarin het asiel bepaalt of het dier geschikt is voor de eigenaar;

OPMERKING Hierbij kan worden gedacht aan de aanwezigheid van kinderen of andere huisdieren in het huishouden of waar gewenst: de beschikbaarheid van een tuin of balkon.

- het gebruik van een plaatsingsovereenkomst.

11.B Bij (her)plaatsing van een hond of kat wordt de verwerver op de hoogte gesteld van de wettelijke garantieregeling.

12. A. Monitoring en meting

12.A De klachten over de fokker en de afhandeling ervan worden geadmistreerd. Deze administratie omvat:

- klacht;
- datum;
- wie heeft de klacht ingediend;
- ondernomen actie;
- wie heeft de actie ondernomen;
- resultaten van de actie.

12.B Er is en er wordt gewerkt volgens een protocol voor de registratie en behandeling van klachten. De klant wordt op de hoogte gesteld van de mogelijkheid van het indienen van klachten.

12 C t/m E is bij de dienstverlening uit het normdocument verdwenen; met welke motivatie is ons niet bekend.

12 C. Klanttevredenheid;

De fokker heeft een protocol, waarin staat beschreven hoe hij actief onderzoek doet naar de klanttevredenheid van zijn pupkopers.

OPMERKING: Een klanttevredenheidsonderzoek kan eenvoudig plaatsvinden door bijvoorbeeld het organiseren van een puppendag, waarbij nestgenoten na enkele maanden gezellig weer bij elkaar komen en ervaringen uitwisselen. Een telefoontje na een aantal dagen is veelal ook informatief.

12.D/E Analyse van gegevens en maatregelen ter verbetering

Dit past bij de zorgvuldige selectie van ouderdieren binnen het gevoerde fokbeleid, waar een gecertificeerd hondenfokker zich zeker in zal moeten verdiepen om zich aan de ethische code te kunnen houden.

Er is en er wordt gewerkt volgens een protocol voor de registratie van:

- Preventieve onderzoeken ouderdieren, monitoren nakomelingen in verband met recessieve aandoeningen
- De frequentie waarmee dekruen binnen de (ras)hondenpopulatie worden ingezet. Dit in het licht van streven naar een beperkt aantal dekkingen door dezelfde reu om de genetische variatie in de populatie te vergroten. **Zie ook Artikel 10.1. lid E, sublid f.**

Maatregel:

- Geen herhaling van oudercombinaties waaruit nakomelingen die lijden aan een ernstige erfelijke aandoening zijn voorgekomen.
- Inteeltniveau in de populatie niet onnodig verhogen, door verhouding aantal teven / aantal reuen zo gelijk mogelijk te houden.

Bijlage A
(normatief)
Huisvesting

A.1 Huisvesting honden

A.1.1 Voor honden zijn deze maten gangbaar als minimaal niveau in het binnen- of buitenverblijf:

De voor honden minimaal beschikbare vloeroppervlakte in m² is:

- met een schofthoogte tot 0,3 m: $\geq (1+n) \text{ m}^2$, waarbij de kortste zijde ≥ 1 meter is en de hoogte minimaal 1,8 meter;
- met een schofthoogte vanaf 0,3 m tot 0,5 m: $\geq 1,2 * (1+n) \text{ m}^2$, waarbij de kortste zijde $\geq 1,2$ m is en de hoogte minimaal 1,8 meter;
- met een schofthoogte vanaf 0,5 m: $\geq 1,5 * (1+n) \text{ m}^2$, waarbij de kortste zijde $\geq 1,2$ m is en de hoogte minimaal 1,8 meter;

waarbij n het aantal honden is.

Deze afmetingen zijn ook van toepassing op:

- a) de totale voor honden beschikbare vloeroppervlakte in een aan elkaar gekoppeld binnen- en buitenverblijf, indien er voor de honden een open verbinding is tussen het binnen- en buitengedeelte van het verblijf en de beschikbare vloeroppervlakte in het binnengedeelte van het verblijf tenminste **40[Sophie2]% van de totale minimale oppervlakte is ~~2,25 m² is;~~**
- b) de voor de honden beschikbare oppervlakte van de speelweide.

OPMERKING 1 voor de berekening van de beschikbare vloeroppervlakte voor de honden worden de niet gespeende honden die zich bij hun moeder bevinden niet meegerekend.

OPMERKING 2 indien honden van verschillende grootte bij elkaar worden gehuisvest, wordt voor de berekening van de beschikbare vloeroppervlakte de schofthoogte van de grootste hond gehanteerd.

OPMERKING 3 de binnenverblijven kunnen in verschillende delen zijn verdeeld, zodat de honden zich kunnen verbergen en de verschillende compartimenten voor verschillend gedrag kunnen worden gebruikt (eten, slapen, defaecatie). Huisvesting kan flexibel zijn: er zijn dan verblijven voor sociale en voor solitaire huisvesting. Er kunnen verblijven zijn waarvan delen van de tussenwanden kunnen worden vervangen, bijvoorbeeld dichte door deels tralies of perspex, zodat gewenningsprocedures kunnen worden ingezet.

A.1.2 Bij solitaire huisvesting is de beschikbare ruimte voor een hond:

- met een schofthoogte tot 0,3 m: $\geq 2 \text{ m}^2$ waarbij de kortste zijde ≥ 1 m en de hoogte $\geq 1,8$ m is;
- met een schofthoogte vanaf 0,3 m tot 0,5 m: $\geq 2,4 \text{ m}^2$, waarbij de kortste zijde $\geq 1,2$ m en de hoogte $\geq 1,8$ m is;
- met een schofthoogte vanaf 0,5 m: $\geq 3 \text{ m}^2$, waarbij de kortste zijde $\geq 1,2$ m en de hoogte $\geq 1,8$ m is.

OPMERKING Voor de berekening van de beschikbare vloeroppervlakte voor de honden worden de niet gespeende honden die zich bij hun moeder bevinden niet meegerekend.

Bovenstaande wiskundige formuleren kunnen eenvoudig als volgt worden vertaald:

De voor honden minimaal beschikbare vloeroppervlakte in m², in het binnenverblijf is voor honden, per hond:

Kleine rassen (tot 10 kg) : 1 m²,

Middelgrote rassen (10-25 kg) : 2 m²

Grote rassen (25 kg of meer: 3 m²

De voor honden minimaal beschikbare vloeroppervlakte in m², in het buitenverblijf is voor honden, per hond:

Kleine rassen (tot 10 kg) : 2 m²,

Middelgrote rassen (10-25 kg) : 4 m²

Grote rassen (25 kg of meer: 6 m²

Dit geldt ook voor de beschikbare oppervlakte van de speelweide.

OPMERKING De speelruimte buiten moet de hond voldoende gelegenheid bieden zijn energie kwijt te kunnen

OPMERKING 1 voor de berekening van de beschikbare vloeroppervlakte voor de honden worden de niet gespeende honden die zich bij hun moeder bevinden niet meegerekend.

OPMERKING 2 indien honden van verschillende grootte bij elkaar worden gehuisvest, wordt voor de berekening van de beschikbare vloeroppervlakte de schofthoogte van de grootste hond gehanteerd.

OPMERKING 3 de binnenverblijven kunnen in verschillende delen zijn verdeeld, zodat de honden zich kunnen verbergen en de verschillende compartimenten voor verschillend gedrag kunnen worden gebruikt (eten, slapen, defaecatie). Huisvesting kan flexibel zijn: er zijn dan verblijven voor sociale en voor solitaire huisvesting. Er kunnen verblijven zijn waarvan delen van de tussenwanden kunnen worden vervangen, bijvoorbeeld dichte door deels tralies of perspex, zodat gewenningsprocedures kunnen worden ingezet.